

Säiksmäki, Ritvala, Hakala,
Toppolanmäen kaluisto.

KML n:o 10581:1-20;

8 karttaa;

10 valokuvaa.

Aluekirjoittaneen v:n 1937 kaivaus,
ten alkutyönä raivattiin sauta:
kuopan eteläiseltä reunalta
riut ja jensaat sekä meri:
mittiin paaluilla maanpinnassa
näkyvät hautavyvänteet. Niitä
kartoiti 23 kpl, ^(kartoit 1 ja 2) ja sannauston
tarpeita hiluälläpitäen kaivetta:
vikri valittiin kahdeksan hau:
toa kuopan lounaiselta laidalta (karta 3).
Tarkoituksena oli suunnata
sannaotto tälle maatoja
vähemmän risältävälle taholle
~~ja varata tilaa kuoportan~~
~~työalalle~~ ja pidättää kuopan
kaakkoispuoli mautoimeen kos:
kemattomana. Kaivauksen

aikana maanomistaja (sitte
muutti mieltään luoteen kolo.
naan lopettaa sannauston
kaluistoalueelta.

Niin kuin valokuvistakii
näkyä, on maa kaluistossa
osaksi tasaista soraa, osaksi
hienompaa hieltä käyden
hienomaksi kättä koki.
hautojen III, VII ja VIII vaiheille.
Isoja kiviä ei ollut ~~paikalla~~ pai:
kalla luomostaan, vaan ne
di hautakivetyksii täytyy
tuoda muualta. Havainnointon
helpottamiseksi ja työn jär:
jestelyn vuoksi kaivettiin kättä
ja kolmeakin hautaa samalla
kertaan, ja hautat VII ja VIII
avattiin yhtenä kaivauksena.

Hauta I di tyhjä. Sitä kaivot:
tiin, kummes kovanlaisessa soras:
sa si enää tunnuttu kuopan
merkkejä, kaitkiaan 156 sm.

Ylempänä, 30 sm yväsä, hau:
takuopassa oli nokea ja poh:
joisreunalla kapealti palomaata.
N. 50 sm yväsä kuopan itä:
päästä löytyi ^{kovin} tuostunut ~~työ~~
raudanpalanen, nähtävästi
arkunmaahan jäännös. Esine
joutui hukkaan. (Kartat 3 ja 4)

Hauta II, miehenhauta, sisäli:
25 sm yväsä nohimaata, joka
yvemmällä loppui. Rautanau:
koja löytyi kuopan molemmilta
päistä 60 sm yväsä. Löydöt,
hopeakoristeinen tappara, ho:
peasolki, kuparisormus, tu:
lustranta ja veitri; tulivat
pohjalta 106-109 sm yväsä.
Tapparan alapuoleen on tart:
tunut turkiskarvoja, tulusrau:
taan nelimittistä (luna) kangasta,
sormukseen päällyspintaan karvatonta,
^{ohutta} (kangasta) nahkaa. Rummita
oli jällellä hampaita ja kalssi:
sormilunta sormukseen sisältä ja viereltä.

Hauta III oli mieossa mie:

kassa, kuoppa selvästi näky-
 vissä. 27-40 cm yväsä tuli
 esiin kiviladellma, johon ku-
 lli kolme itoa laakakiveä
 ja yksi pienempi mulkula ^{(kartta 4,6;}
^{valok. 3,4)}
 Kivet muodostivat T: muotoi-
 sen kuvion, poikkittainen kivi
 lännessä pääpuolella, suu-
 ranke oli 55-60 cm yväsä
 13-4-7 cm kivilaakojen ala-
 pintaa yvemmässä ja näistä
 hiikkakerrokseen eroittamana.
 Esineitä ei löytynyt. Suuranke
 peitettiin korkeammalla pai-
 kalleen ja kivet panttiin un-
 penluodun haudan päälle
 maanpinnan tasaa ruuh-
 killeen ^{(6;}
^{kat 3,4,5)} alkupeiräiseen asentoon (ok 2).

Hauta IV (oli) soraan kai:

vetti, kuoppa ^{oli} kapea ja erottui
 kaivettaessa tummempaa ja
 korkeampaa ^(istosta) ympäröivästä
 vaaleammasta ja kivemmasta

~~100~~ 30-40 cm yväsä tuli läuri:
päässä, pääpuolella, erin kolme
isohkoa, muonopyöreä, kiveä,
joita kaksi isompaa oli rin:
nakkain päätallon kohdalla,
kolmas pienempi rinnalla.
Kivien asento muistutti laudan
III kivien T=muotoa. Luvranke
ja puun koristet tulivat
erin 52-65 cm yväsä,
ja ainakin rinnan kohdalla
ollut kivi oli jonkun sentin vah:
vuisen hiiddekerroksen erot:
tama luvrangosta ja esineistä:
Luvrangon kädet olivat vyötäis:
ten yli vartakkein. (Kort 3,4; ik 6)

Hauta I J oli edellisen vieressä
ja tämän suuntainen. Luvranke
oli 40 cm yväsä, hyvin laho,
kallo pukei ja vain alaraajoista
jälellä luvmaa luvpehtua. Käsien
asennosta ei saatu selvää. Luvran:
gon oikealla puolella oli Mäpään
kohdalla suunnilleen polviin ulottuva

milijuoova, jonka ulkoreuna kaikin,
tyi ylöspäin. Hüli oli aivan peh-
meätä eikä kestänyt taltteenottoa,
mutta siitä saatiin paperia varten
suoraan pöyrytetty poikkeileikklaus.

Esinelöytöjä ei tullut. (krt 3,5; vk 7,8)

Hauta VI sisälsi kaksi kattoa
vierekkäin länsipäässä, ~~myös~~
alaraajain luiden jäljet olivat
~~erittäin selvät~~ etäällä toivistaan,
ja luolinkalusto sisälsi kaksi
keuhkenkäräsoikea sekä yhden
ketjun kiinnikkeeseen. Varsinaisia
miesten kappineita haudassa ei
eius ollut. Hauta oli matala,
kallot 35 sm, muut muut ja
kouut 43 sm yväsässä. (krt 3,5,6; vk 10)

Hauta VII oli pienossa kiekassa,
ja lounaästäkoilliseen suuntaan.
tuvan hautakuopan yläosassa, vielä
30 sm yväsässä, kovaittiin
moleka, jota alempana ei enää
ollut. 80-85 sm yväsässä ilmaantui
kiviladelmä, jonka muodosti kaksi:

Kynnmentä hantakuoppaan la:
 dotteu muonoukiveä. Väliromästi
 viiriladelman alla ^{95-105 sm. yvässtäj} tuli erille
 pääkallo ja pari raajain luuta
 sekä ~~luuta~~ olkapäitten kohdalla
 kaksi hevosenkensäsolkea ja
 kallon takaa yllisiväkäimen
 harpeuni, jonka kärki ja ruoto
 olivat taitutetut sekä kottelutut
 ja joiden taitokohdissa oli ruos-
 tumutta puuta. (knt 3,5,6; vk 9)

Hanta VIII ^{oli} edellisen vieressä ja
 lähimain sen suuntaimekin
 ja myös yvyinen. ^{Hantaa} ~~se~~ kuopan
 yläosassa 30 sm yväsässä oli sa-
 manlaisia hiemoa nopea kuin
 handassa VII. Kallo, luut ja löydöt
 olivat 85-¹⁰⁰/~~97~~ sm yväsässä, vyöllä-
 veitri ja tulusranta sekä kerit.
 siten pärjety puolitkas. Vyötäis-
 ten kohdalla oli rinnakkain
 kaksi kaitaitua keihäänkärkeä
 miekassa pystyssä 36 sm ~~pituisissa~~ toisistaan
 lappeat handan pituussuuntaan ~~massa~~ massa.

Keihäänkärjet pidettiin kaivamisen, kartoituksen ja valokuvaamisen ajan paikoillaan, ja niiden aseiden laatu selvisi vasta palkaukseen pantaessa. Keihäänkärkien lappeissa on ruostunutta puinta poikittain, ja ne ovat ilmeisesti olleet arkun kanninauloina.

Kaivauksen aikana ja niiden päätyttyä kalustomätkä tarkastettiin laajemmalti enemmän maanpäällisiä hautausvänteitä enää löytämättä. Mäen laella Santalaan ja Hakalan talon välissä tehtiin muutama koe: kaivaukset, jotka jäivät tuloksettomiksi. (1, 2 ja 7)

Karttoihin merkitty kaluston ohitse sen länsipuolitse käyvä tie on nykyään vain jalkapolku, mutta on aikaisemmin ollut siksi tasainen ja hujapintainen, että Hakalan nykyinen isäntä kertoi poikansa opettelleensa Niina pyöräilemään.

Tienra, jossa ei karva isoja puit
 eikä ole kantoja, suunnantuu
 Vähäjärven namalta Toppolan en:
 nimmaiselta talonpaikalta suoraan
~~Kuusa~~^{Mylly} Valkkamaan Vanajaveden
 rantaan. Samaan Myllyvalkamaan
 tulee samoin viivastuonana
 kylän tiivistyksestä, pelloti
 heikkokulkueen kolhoontumispa:
 kasta (krt 7).

Paikkakunnan vanhoilla näyttää
 olleen jonkinmoista perintätietoa
 kalustosta, jota on pelätty, ja
 jossa väitetään kummitelleen.
 Vanhassa pojassa maantien vie:
 tassa olivat pirut asuneet ja
~~fortia~~ eläimieet. Toppolanmaässä
 olivat oisilta kulkijoilta hevosen
kalut lauemiet ja niellä oli
 nähty ja kuulut yllämainnollista.
 * - "Kun vanha: Kekola yöllä
 Koskista (Valkeakoskelta) tuli, niin
raitio paloi." - "Oikein tieiin
 ja väärin vanhoiin, sain kirjavan

"liivän palkkiseeri" oli yöllä metsästä puutamat väärä todistaja viattomana teitatus mestauspaikalta. Kahdeksankymmenvuotiaan kalas-tajan Ananias Vesterlundin isää, joka kulki Ritvalasta kotiin illa-yöllä, oli Toppolanmäestä lähtenyt rynnällä seuraamaan muillilta aina Huittulan rajaportille asti.

Kaivettut haadat peitettiin ja ^{maa} tasoi-tettiin. Santakuopas repeentynäistä reunoista leikkattun riippuvat turpeet ja juurakot sekä kasattiin kuopan pohjalle. Samanottajien tien sulkenut puomi jätettiin lukittuna paikalleen.

Hki 26/X 1937.

Sääksmäki, Ritvala, Hakala, Toppolanmäen kalmisto.

K M L n:o 10581:1-20;

8 karttaa;

10 valokuvaa.

Allekirjoittaneen v:n 1937 kaivausten alkutyönä raivattiin santakuopan eteläiseltä reunalta risut ja pensaat sekä merkittiin paaluilla maanpinnassa näkyvät hautasyvänteet. Niitä karttui 23 kpl (kartat 1 ja 2), ja sannanoton tarpeita silmälläpitäen kaivettaviksi valittiin kahdeksan hautakuopan lounaiselta laidalta (kartta 3). Tarkoituksena oli suunnata sannanotto tälle hautoja vähemmän sisältävälle taholle ja pidättää kuopan kaakkoispuoli hautoineen koskemattomana. Kaivauksen aikana maanomistaja Lauri Ikkala sitten muutti mieltään luvaten kokonaan lopettaa sannanoton kalmistoalueelta.

Niinkuin valokuvistakin näkyy, on maa kalmistossa osaksi tasaista soraa, osaksi hienompaa hiekkaa käyden hienommaksi länttä kohti hautojen III, VII ja VIII vaiheille. Isoja kiviä ei ollut paikalla luonnostaan, vaan ne oli hautakiveyksiin täytynyt tuoda muualta. Havainnonteen helpottamiseksi ja työn järjestelyn vuoksi kaivettiin kahta ja kolmeakin hautaa samalla kertaa, ja haudat VII ja VIII avattiin yhtenä kaivauksena.

Hauta I oli tyhjä. Sitä kaivettiin kunnes kovanlaisessa sorassa ei enää tuntunut kuopan merkkejä, kaikkiaan 156 sm. Ylempänä, 30 sm syvässä, hautakuopassa oli nekea ja pohjoisreunalla kapealti palomaata. N. 50 sm syvästä kuopan itä-

päästä löytyi kovin ruostunut raudanpalanen, nähtävästi ar-
kunnaulan jäännös. Esine joutui hukkaan.

Hauta II, miehenhauta (kartat 3 ja 4), sisälsi 25 sm
syvässä nokimaata, joka syvemmillä loppui. Rautanauvoja löy-
tyi kuopan molemmista päistä 60 sm syvästä. Löydöt, hopea-
koristeinen tappara, hopeasolki, kuparisormus, tulusrauta ja
veitsi, tulivat pohjalta 106 - 109 sm syvästä. Tapparan ala-
puoleen on tarttunut turkiskarvoja, tulusrautaan neliniitisi-
tä (liina) kangasta, sormuksen päällyspintaan karvatonta,
ohutta (hansikas) nahkaa. Ruumiista oli jäljellä hampaita
ja kaksi sormiluuta sormuksen sisältä ja vierestä.

Hauta III oli hienossa hiekassa, kuoppa selvästi näky-
vissä. 27 - 40 sm syvässä tuli esiin kiviladelma, johon
kuului kolme isoa laakakiveä ja yksi pienempi mukula
(kartat 4, 6; valok. 3, 4). Kivet muodostivat T-muotoisen
kuvion, poikittainen kivi lännessä pääpuolella. Luuranko
oli 55 - 60 sm syvässä 13 - 4 - 7 sm kivilaakojen alapin-
taa syvämmässä ja näistä hiekkakerroksen eroittamana.
Esineitä ei löytynyt. Luuranko peitettiin koskemattomana
paikalleen ja kivet pantiin umpeenluodun haudan päälle maan-
pinnan tasaan suunnilleen alkuperäiseen asentoon (valok. 2).

Hauta IV (kartat 3, 4, 6; valok. 5) oli soraan
kaivettu, kuoppa oli kapea ja erottui kaivettaessa tummem-
pana ja kosteampana vaaleammasta ja kuivemmasta ympäristöstä.
30 - 40 sm syvässä tuli länsipäässä, pääpuolella, esiin
kolme isohkoa, luonnonpyöreätä kiveä, joista kaksi isompaa
oli rinnakkain pääkallon kohdalla, kolmas pienempi rinnalla.
Kivien asento muistutti haudan III kivien T-muotoa. Luuran-
ko ja puvun koristeet tulivat esiin 52 - 65 sm syvässä, ja

ainakin rinnan kohdalla ollut kivi oli jonkun sentin vahvuisen hiekkakerroksen erottama luurangosta ja esineistä. Luurangon kädet olivat vyötäisten yli vastakkain.

Hauta V (kartat 3, 4; valok. 6) oli edellisen vieressä ja tämän suuntainen. Luuranko oli 40 sm syvässä, hyvin laho, kallo puhki ja vain alaraajoista jäljellä tummaa luupehkuu. Käsien asennosta ei saatu selvää. Luurangon oikealla puolella oli olkapään kohdalta suunnilleen polviin ulottuva hiilijuova, jonka ulkoreuna kääntyi ylöspäin. Hiili oli aivan pehmeätä eikä kestänyt talteenottoa, mutta siitä saatiin paperia vasten suoraan piirretty poikkileikkaus. Esinelöytöjä ei tullut.

Hauta VI (kartat 3, 5; valok. 7, 8) sisälsi kaksi kalloa vierekkäin länsipäässä, alaraajain luiden jäljet olivat etäällä toisistaan, ja kuolinkalusto sisälsi kaksi hevosenkenkäholkea sekä yhden ketjunkiinnikkeen. Varsinaisia miesten kappeineita haudassa ei siis ollut. Hauta oli matala, kallot 35 sm, muut luut ja korut 43 sm syvässä.

Hauta VII (kartat 3, 5, 6; valok. 10) oli hienossa hiekassa, ja lounaasta koilliseen suuntautuvan hautakuopan yläosassa, vielä 30 sm syvässä, havaittiin nokea, jota alempana ei enää ollut. 80 - 85 sm syvässä ilmaantui kiviladelma, jonka muodosti kaksikymmentä hautakuoppaan ladottua luonnonkiveä. Välittömästi kiviladelman alla (95 - 105 sm syvästä tuli esille pääkallo ja pari raajain luuta sekä olkapäitten kohdalta kaksi hevosenkenkäsolkea ja kallon takaa yksiväkäinen harpuuni, jonka kärki ja ruoto olivat taivutetut sekä katkotut ja joiden taivekohdissa oli ruostunutta puuta.

Hauta VIII (kartat 3, 5, 6; valok. 9) oli edellisen vieressä ja lähimain sen suuntainenkin ja myös syvyinen.

Hautakuopan yläosassa 30 sm syvässä oli samanlaista hienoa nokea kuin haudassa VII. Kallo, luut ja löydöt olivat 85 - 100 sm syvässä, vyöllä veitsi ja tulusrauta sekä ke- ritsinten särjetty puolikas. Vyötaisten kohdalla oli rinnak- kain 36 sm toisistaan kaksi katkaistua keihäänkärkeä hiekas- sa pystyssä lappeet haudan pituussuunnassa. Keihäänkärjet pi- dettiin kaivamisen, kartoituksen ja valokuvaamisen ajan pai- koillaan, ja niiden aseiden laatu selvisi vasta pakkaukseen pantaessa. Keihäänkärkien lappeissa on ruostunutta puuta poi- kittain, ja ne ovat ilmeisesti olleet arkun kansinauloina.

Kaivauksen aikana ja niiden päätyttyä kalmistomäkeä tar- kastettiin laajemmalti enemmän maanpäällisiä hautasyvänteitä enää löytämättä. Mäen laella santakuopan ja Hakalan talon välissä tehtiin muutama koekaivauskin, jotka jäivät tulokset- tomiksi.

Karttoihin 1, 2 ja 7 merkitty kalmiston ohi sen länsi- puolitse käypä tie on nykyään vain jalkapolku, mutta on aikaisemmin ollut siksi tasainen ja lujapintainen, että Hakalan nykyinen isäntä kertoi poikana opetelleensa siinä pyöräilemään. Tieura, jossa ei karva isoja muita eikä ole kantoja, suuntautuu Vähäjärven rannalta Toppolan ensimmäisel- tä talonpaikalta suoraan Myllyvalkamaan Vanajaveden rantaan. Samaan Myllyvalkamaan tulee samoin viivasuorana peltotie kylän tieristeyksestä, helkakulkueen kokoontumispaikasta (kart. 7).

Paikkakunnan vanhoilla näyttää olleen jonkinmoista perintä- tietoa kalmistosta, jota on pelätty ja jossa väitetään kum- mitelleen. Vanhassa pajassa maantien vieressä olivat pirut asuneet ja elämineet. Toppolanmäessä olivat öisiltä kulkijoil- ta hevosenkalut launneet ja siellä oli nähty ja kuultu yliluonnollista - "Kun vanha-Rekola yöllä Koskista (Valkea-

koskelta tuli, niin raitio paloi. " - "Oikein tiesin ja väärin vannoin, sain kirjavan härän palkakseni" oli yöllä metsästä huutanut väärä todistaja viattomana teilatun mestauspaikalta. Kahdeksankymmenvuotiaan kalastajan Ananias Vesterlundin isää, joka kulki Ritvalasta kotiin iltayöllä, oli Toppolanmäestä lähtenyt rinnalla seuraamaan mullikka aina Huittulan rajaportille asti.

Kaivetut haudat peitettiin ja maa tasoitettiin. Santa-kuopan repeentyneistä reunoista leikattiin riippuvat turpeet ja juurakot sekä kasattiin kuopan pohjalle. Sannanottajien tien sulkenut puomi jätettiin lukittuna paikalleen.

Helsinki 26/X 1937.

Sakari Pälsi

Sääksmäki, Ritvala,
Toppolanmäki, 1937 S.P.

11223



1. Toppolanmäen kalmisto kaakosta.
Vasemmalla Hakalan talo.

11224



2. Toppolanmäen hautakuoppa
lounaasta. Reunat tasatut,
edessä haudan III niveys
ennalleen asetettuna.

Sääksmäki, Ritvala,
Toppolanmäki. 1937 S.P.

11225



3. Handan III kiveys
pohjoisesta.

11229



4. Handan III luuranko
kaakosta.

11230



5. Hauta IV, etelästä. Vasem-
malla pääkallo ja rintakoruja.

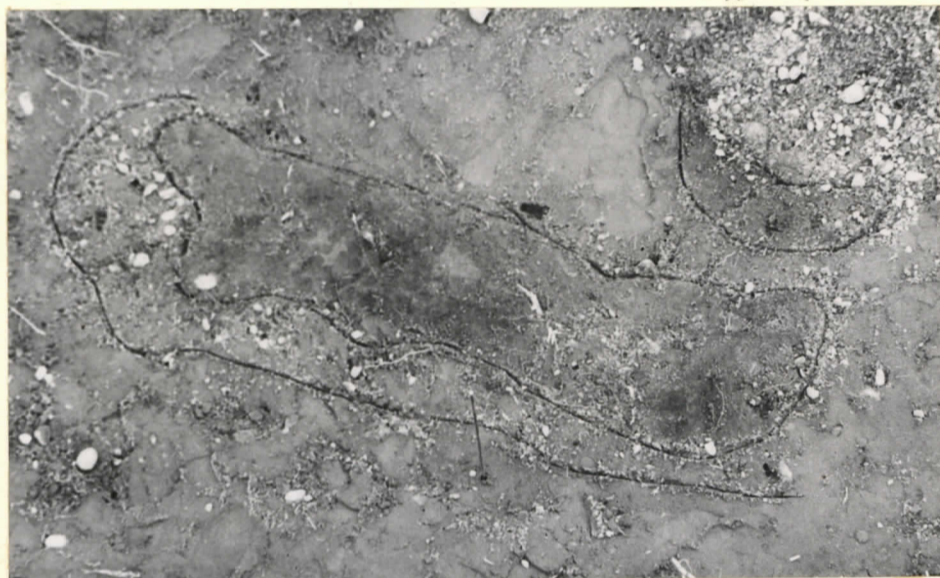
Sääksmäki, Ritvola,
Toppolanmäki. 1932 S.T.

11933



6. Hauta V koillisesta.
Takana hiltämällä koverre:
tur runhiarkan reunaa,

11934



7. Hautan VI nokikerros.
Valok. lounaasta.

11935



8. Hautan VI luvrangot lounaasta.

Sääksmäki, Ritvala,
Toppolanmäki. 1937 S.P.

11236

Huom!
kuva laant-
pönn



9. Hauta VIII lounaasta. Vasem-
malla pääkallo, keskellä alkun-
nauloiksi katkaistut keihään-
kärjet, oikealla veitsi.

11238



10. Hauta VII, lounaasta, kiveyksineen.
Takana hauta VIII.



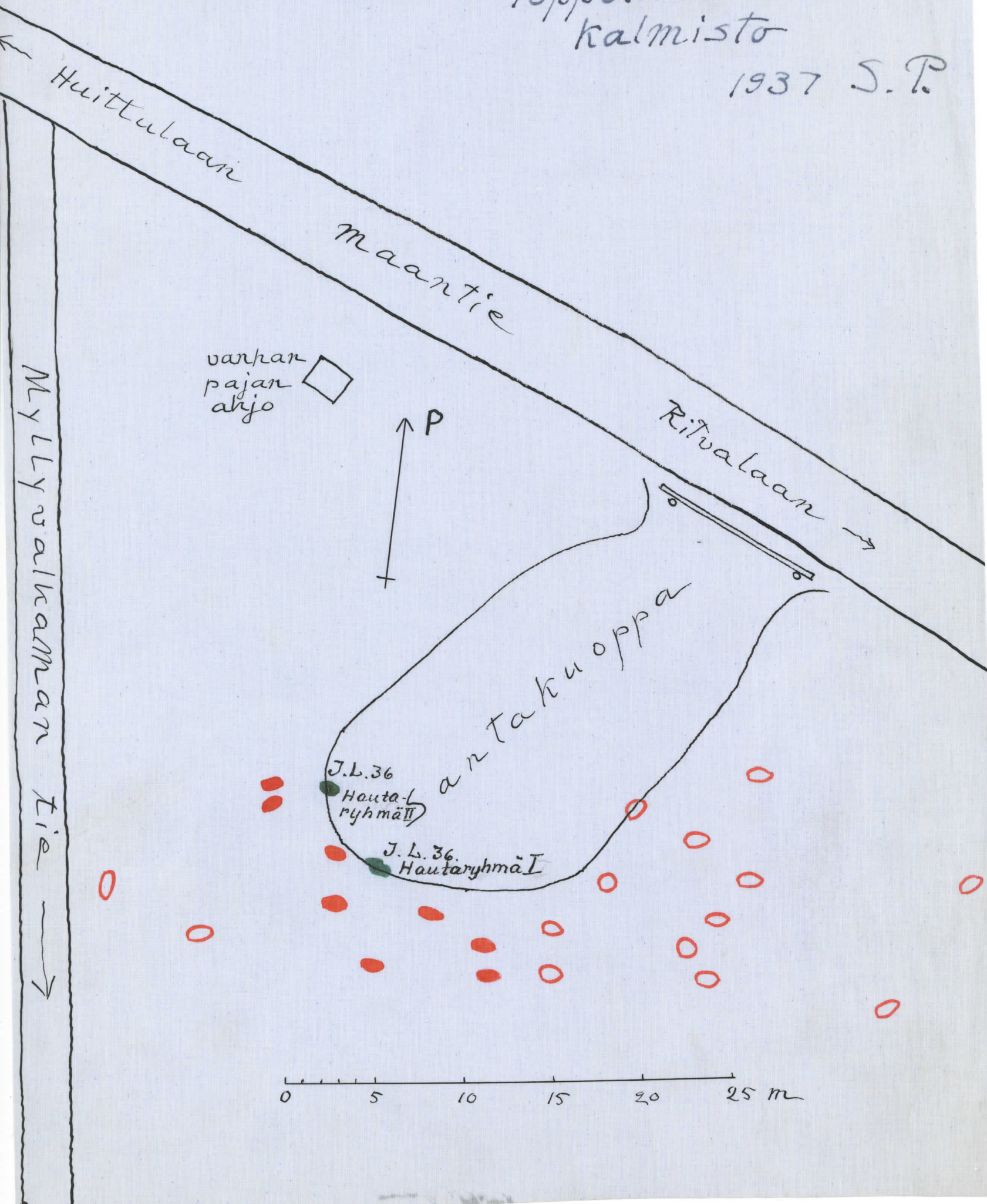
N:o 5.

Kuva pääkallon (Siiskomäki,
Ritvala Anat. L. 40. E) alapuolel-
ta. → pronissierukka-ryhmä
10467; 5. Valok. Anat. Laitos.

Kartta I.

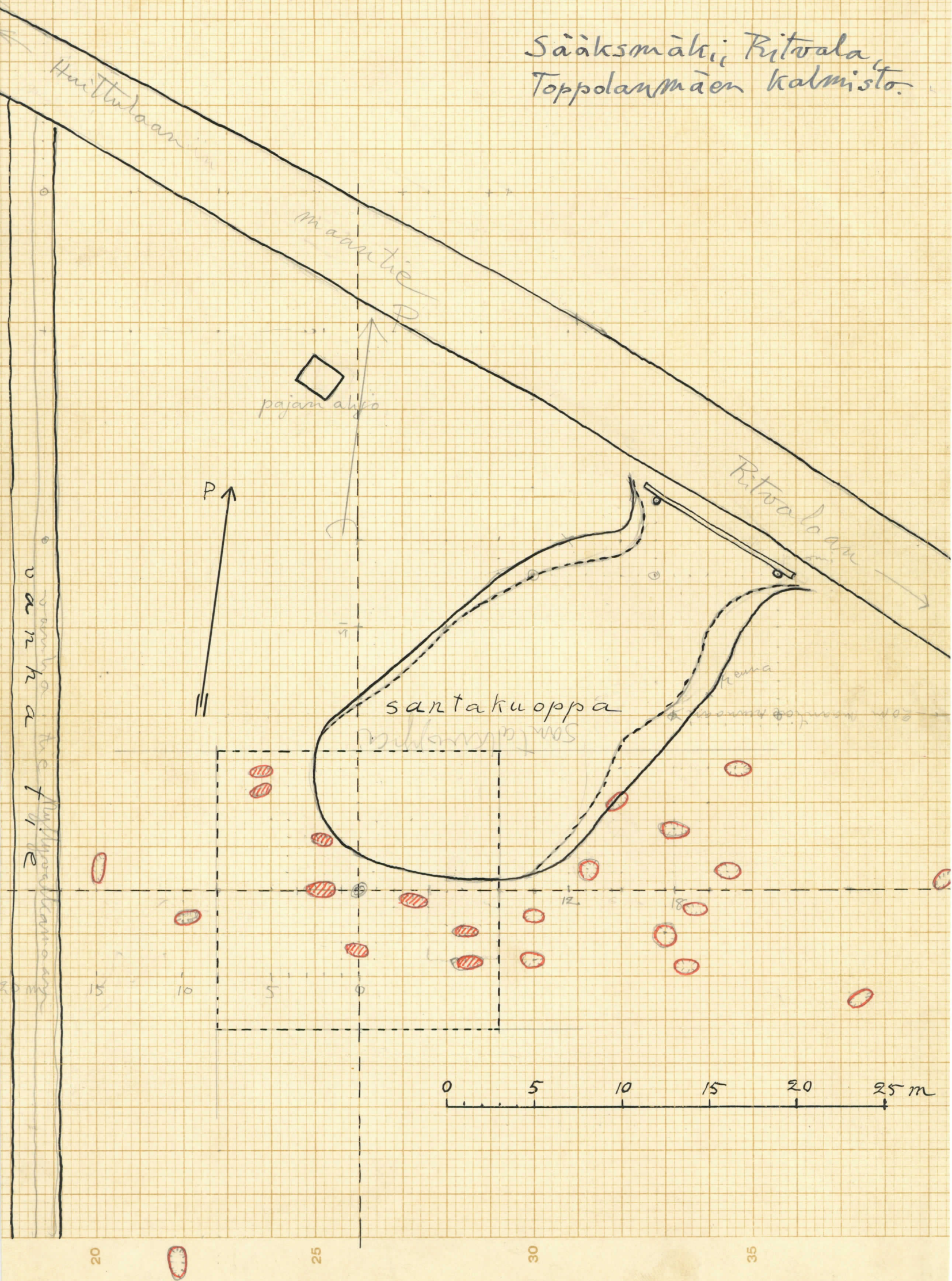
Sääksmäki, Ritvala
Toppolanmäen
kalmisto

1937 S.P.

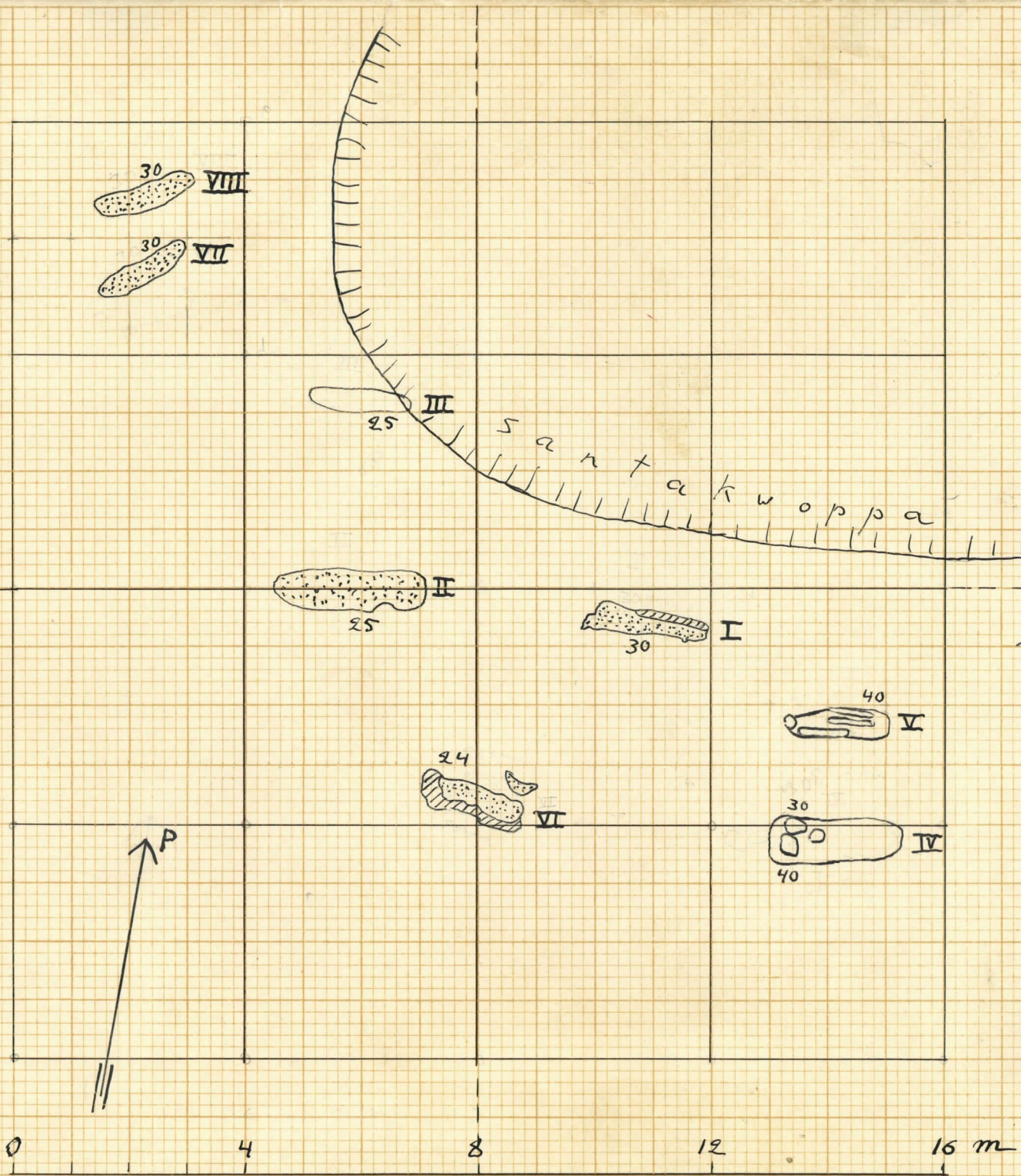


Kartta 2.

Sääksmäki Ritvala
Toppolanmäen kalmisto.



Kartta 3.

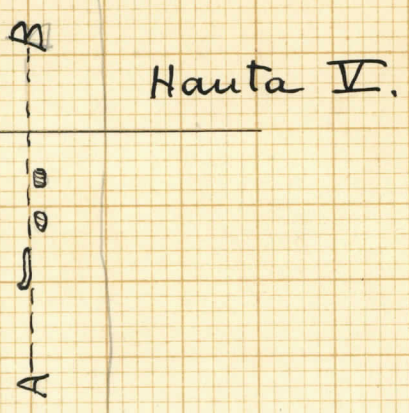
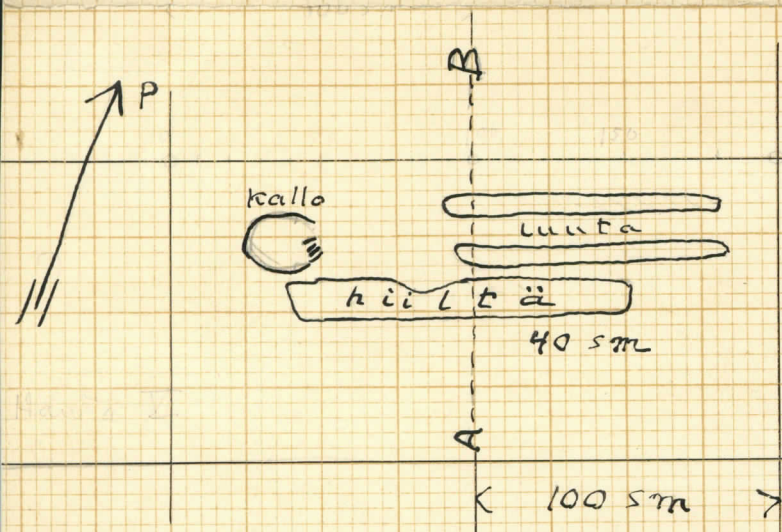
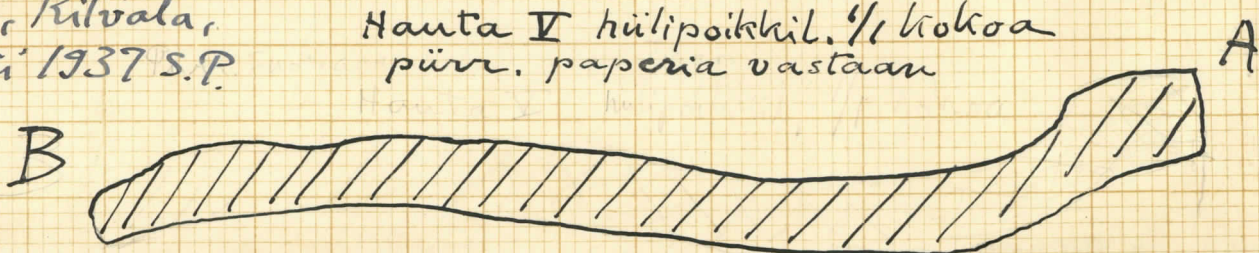


Sääksmäki, Toppolanmäki;
1937 kaivetut haudat.

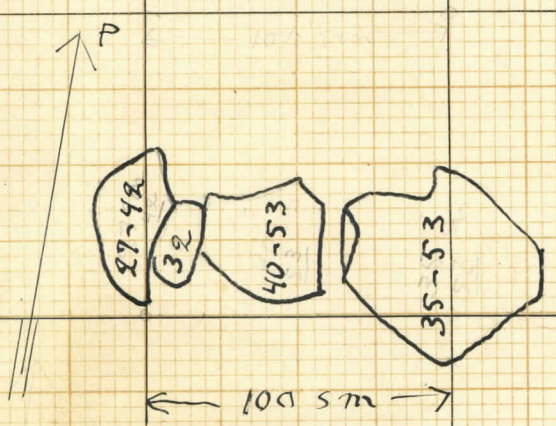
Kavitta 4.

Sääksmäki, Ritvala,
Toppolanmäki 1937 S.P.

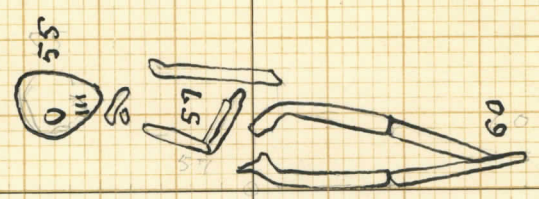
Hauta V hülipoikkil. 1/2 kokoa
pövr. paperia vastaan



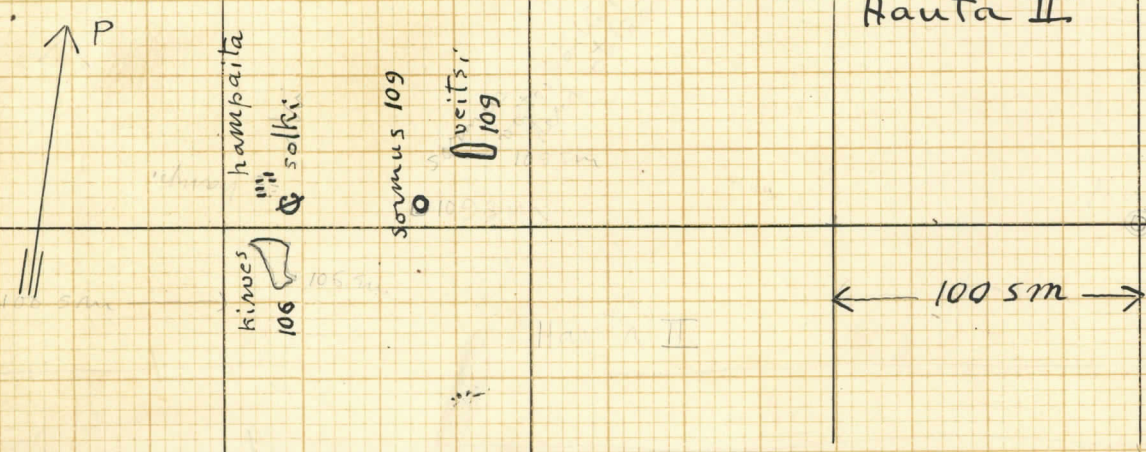
Hauta III, kivet



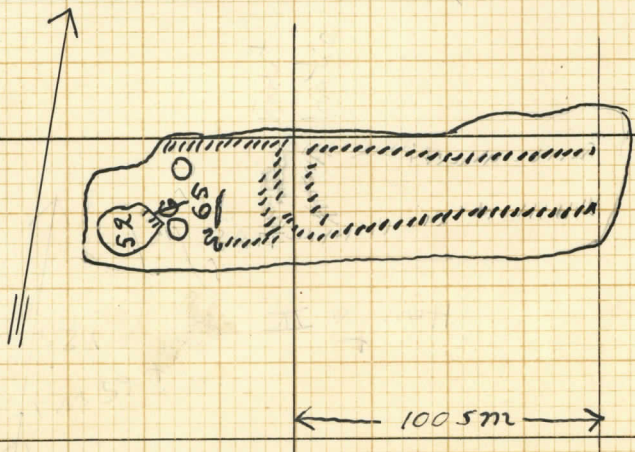
Hauta III, luvranko



Hauta II



Hauta IV



Sääksmäki, Ritvala,
Toppolanmäki: 1937 S.P.

Hauta VII, luuranko



hampuuni
kallo

105

soijet



100 m

Hauta VIII

kallo

90

tulusmauta

85

keihäs

97

keihäsimet

97

keihäs

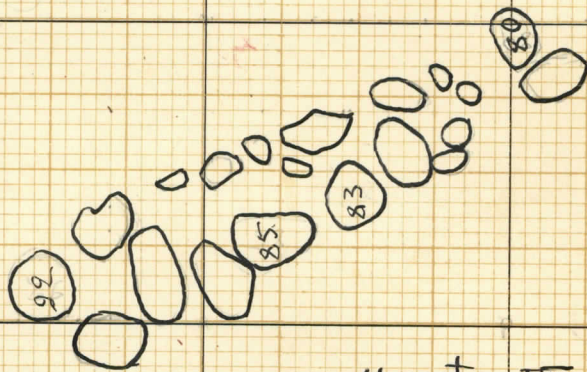
88

95

veitsi

97

P



Hauta VII, kiveys

100 m

P

35 kallot

58 soikki

43

43

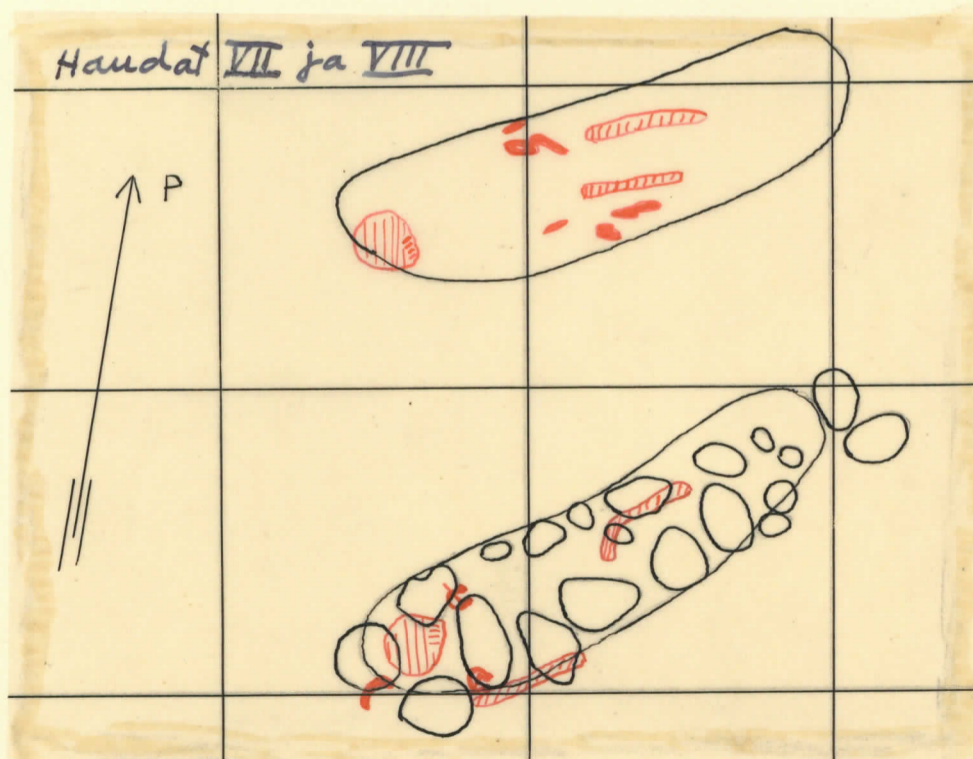
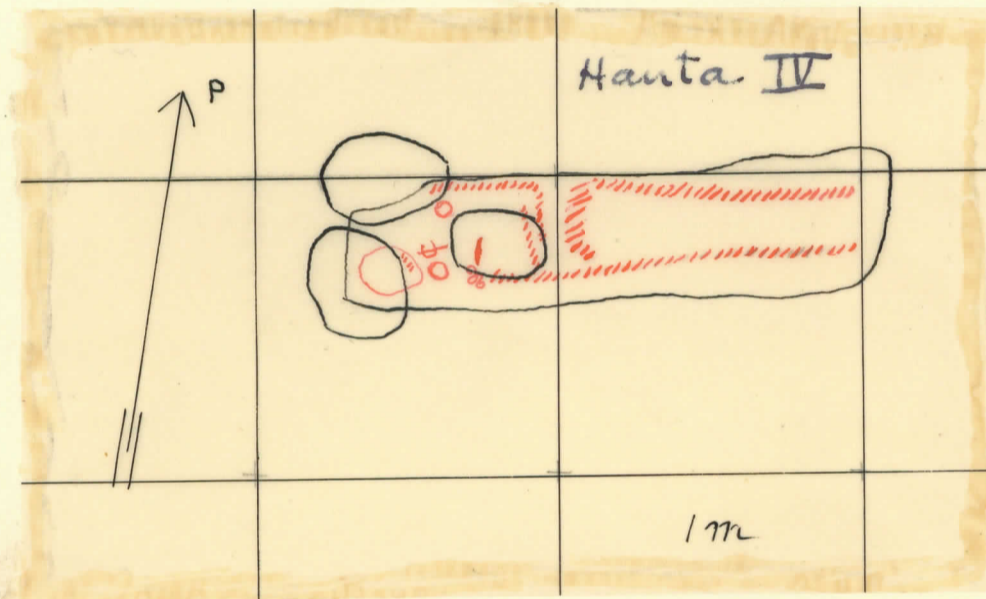
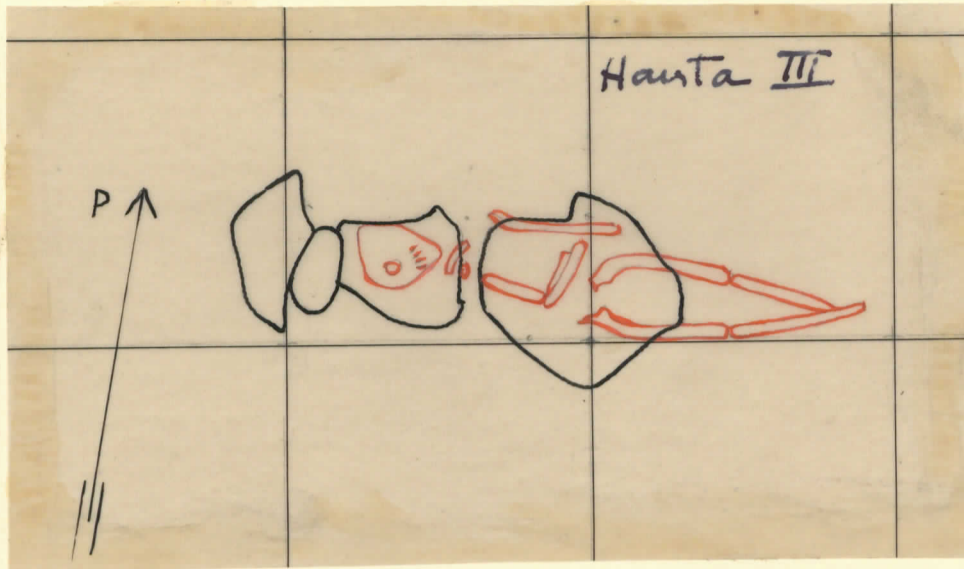
43

100 m

Hauta VI

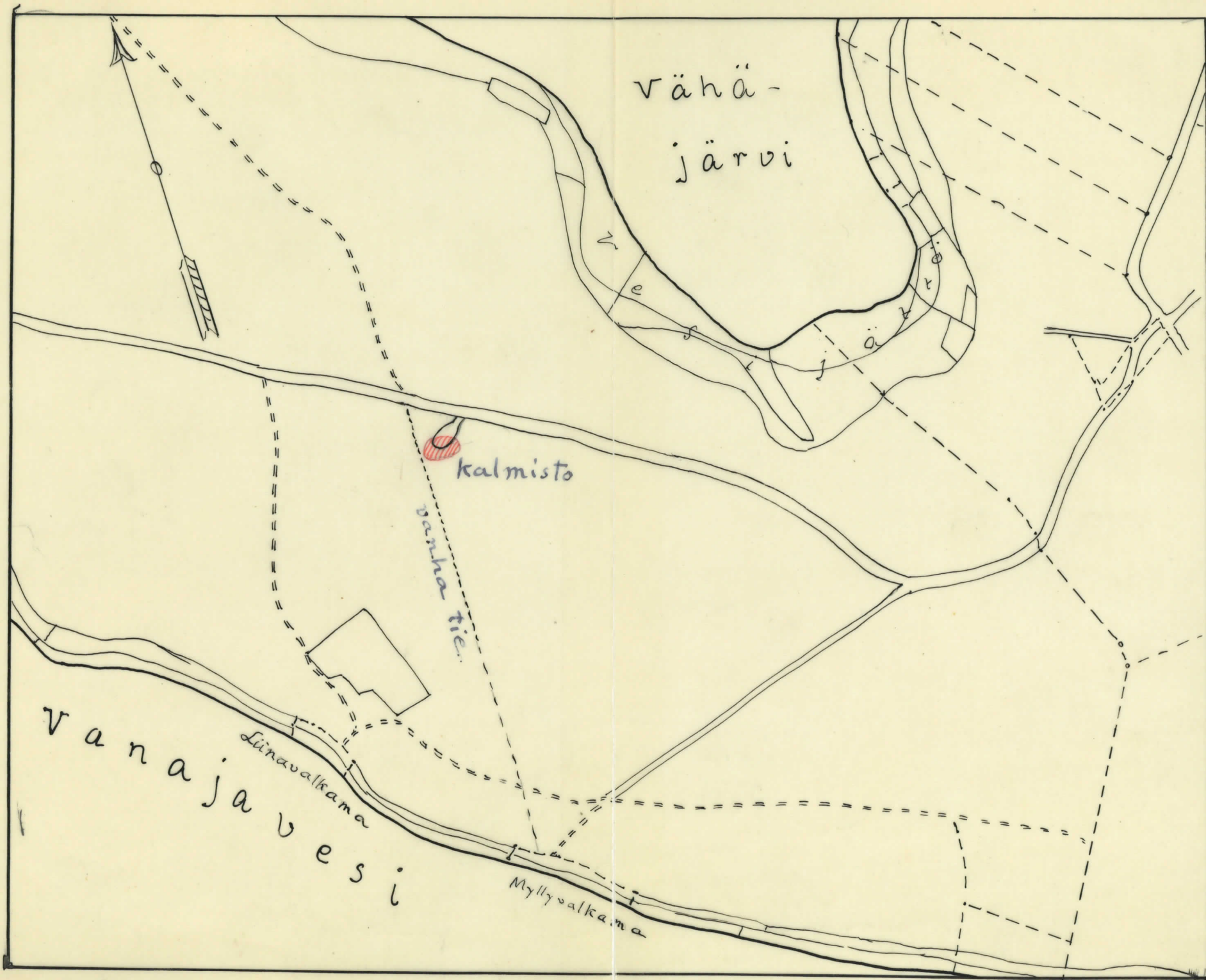
Sääksmäki, Ritvala.
Toppolanmäki. 1937 S.P.

Kartta 6.



Kartta 7.

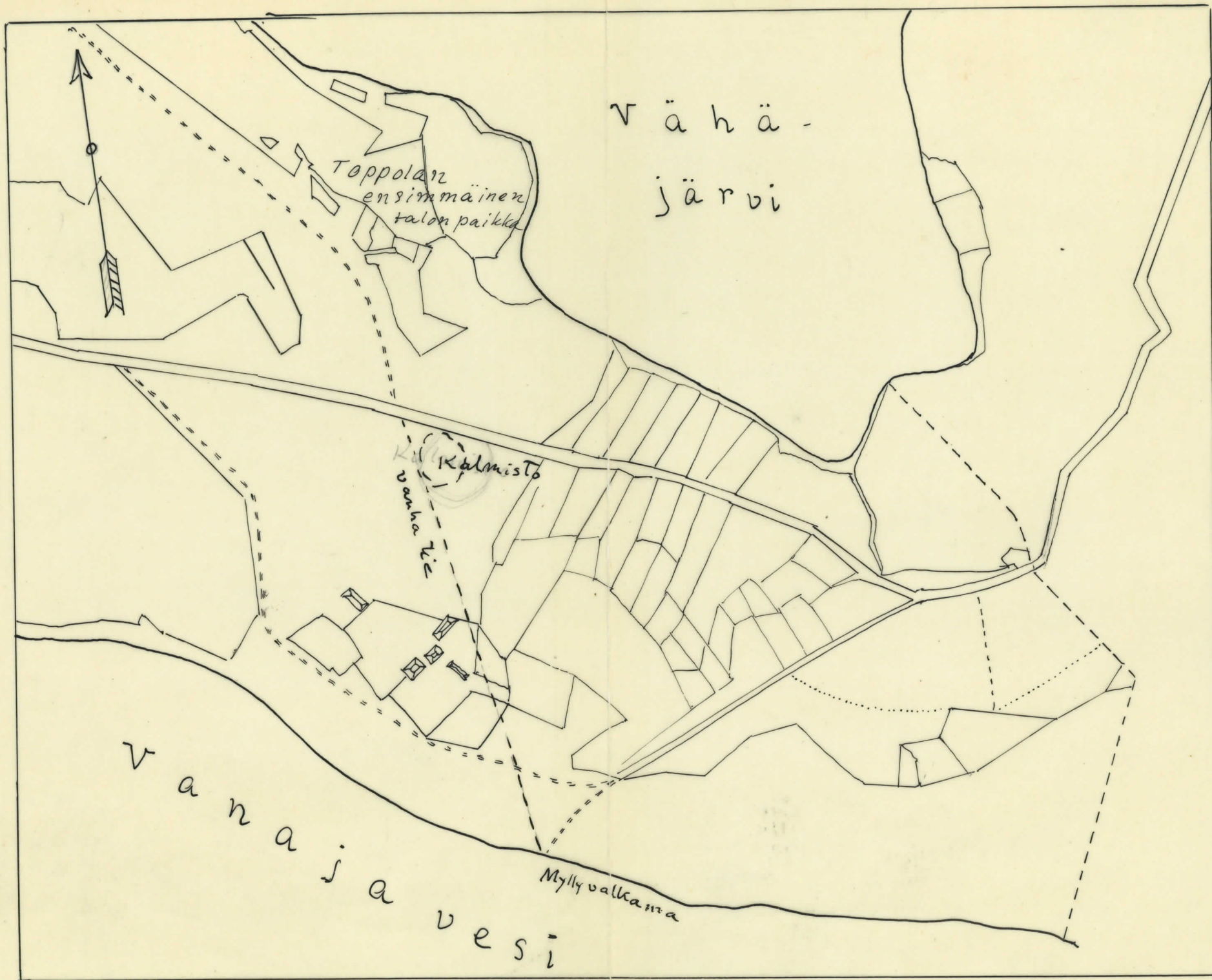
Kaava: 1:4000
100 75 50 25 0 100 200 300 400 metriä



Vanha tie ja kalmisto
karttaan vasta 1937.
S.P.

ote
Sääksmäen Ritvalan
Hakalan talon kartasta v:ltä 1910-12
(Toppolat)

Kartta 8.



Ote
 Sääksmäen Ritvalan
 Hakalan ratsutilan kartasta v:ltä 1817-22
 (Toppola)

Kalmisto ja vanha tie mer-
 kittä karttaan v. 1937. S.P.